Førsteblad

1

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 28

Fylke: V. Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Lista

Emne: Mjölk

Bygdelag: Höiestrokom

Oppskr. av: Anders Grostöl

Gard: Grostöl m. fl.

(adresse):

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. já

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Nysilt mjelk heitte söd mjelk på Lista.
Den söde mjelka blei mest allti sett opp.
Det vil seie sett te å bli sur, å så blei
flöden teien a, å samla i flödekolkjie
te da blei nok te ei kjinneróra.
På botnen a flödekolkjen blei der då
mest allti noge tynn, sur mósa, som
mi kallde bleng. Der va en tretapp
sett ma botnen i flöde-ambaren te
å ta ud, så en konne tappe
blenja å flöden för en slohan i
kjinna. Smöre blei der brugt lide a i
heiman, for smör va et a dei få produktan
å garsbruge som ~~han~~ di kunne sele å få
penge for, derfor selde di da meste smöre
som blei kjind på garen. Di fekk helst
smör på ei jörepleskaga hel to, kvergong
5 di hadde kjinne. Di vaksne bjönte å
drikke en kopp hel en liden bolle ma kaffi
6 te morsmaden å om ettemiddaen 1870-80.
Å bodnan fekk sur mjelk så möje
di ville ha. å di minste bodnan, som
nylig va avend, fekk skumma söd mjelk.
Men da va sjållan di tog flöden a mjelka

5358

før ho va sur, for så fekk di mest fôde
Saup a vel da som mi på Lista kalle
kjinnemjelk. Der a et ørstykkji om dâ:
En mann kom inn i et hus, der kåna
sad å kjinde i ei stampekjinna Mannen
sa: „Smør te botnen!" „Gud la kje, da sjê!"
sa kåna; „ko skoe eg då få te sønstebødnan?"
Bleng a før sur, ingjen drikke bleng. Blende
2 kalle mi blånna. Når en a tyst, blanne
en sommeti et gran sur mjelk i vann,
som en drikke, en tru da a ber te slökke
2 tyste. Fremme frammen reisans å en vil
je di ekko å ikkje he noge så farig,
så kan en je di en balle söd mjelk.
Skyr å primblende a ukjent her som
drikk.

4 Øl.
Brögging jekk a brug i di fleste heiman
rant om 1880 å frametter te 1900. Men
ag kjende ein gamal mann så seint
som 1905, som fydde den gamle sjikk
å brøggade te jul å te varsinna kvert
år. Dei fortel at ein kremar reiste mel-
lom Lista å Krestiansand rundt om 1800,
å han fyllde skreppa si med kaffi å
tobak i Krestiansand, å selde da
ud lengst ette vegjen han for, å
på Lista selde han te skreppa va
tom, så jekk han te fods ~~det~~ 10 mi-
lan øve Gosheia å te Kristiansand
å fyllde skreppa ijen. O da sant, så
bejönte di å bruge både kaffi å tobak
føre 1850. 1870-80 blei der brugt
kaffi å tobak i mest alle hus, men
helst lide abegje slag. for da kostepenge
7 fast sjikk 2 gonge om daen nå.

5358
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

8 På Lista bli kaffien kokt: når vanne koje, he di den malte kaffi på kjelen, å når han he småkokt 10-20 minutte, så bli han klara enten me klaresjinn, et lite seinskapt torka stykkje fra sunnmagen (svömmebloren) på en stor (tosk) torsk hel in me å slå en skvett kalls van ner i kjelen.
Ingjen bruge trekkkaffi her. Dr jenge for möje kaffi te på den måden.
Eg hörte tale om at ei gamal kåna som eg kjende, konne spå i kaffikoppen; når kaffien va drukken, så reste ho dei seinste dråban å da grann grud der konne vere ette i koppen. Når da va resta ront i botnen å koppen, så kvalte ho koppen fort å la han på onnerkoppen, å når da hadde sege ner, så studerte ho da der viste seg inne i överkoppen, å da spådde ho a. Folk i bygda såg på henne mest som ei trollkjerring. Nå i seinare ti kan en i et selskap sjå ei å ann kåna hel ei hålt gamal jinta snu kaffikoppen å tale om ko ho ser i koppen. Da e som en slags sport, vistnok mest brukt som fantasiprövе. He aller hört at noen he salt i kaffien.
9 För runtom 1900 brukte ikkje almindelige bonefolk sukker i kaffien. å da fyste dæ blei brukt, va i jestebo, i ligfor å bryllup. å da va helst farin som då heite puddersukker. Seinar blei da finar å ha stykkjesukker. För 1914 blei der brukt kandissukker - brunt sukker - te forsjellige brug, men da brune sukkare jekk ud a handelen unne den fyste verdenskrigen. Mest alle bruge flöde i kaffien. i gamle dae tilt et gran sur

5358

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

4

flöde rört op ma et gran varm kaffi, så endåte kokt flöde, når da a rektig fint. Og he aller hört tale om ost i kaffien, å ikkje heller egg.

11. Te bli kje brugt på bonebygda te kverdas ennå, når en ikkje rekne ma noen enkelte som leve på byvis, for dei a derón noen a. Da traff för, helst når en avåte ei ston hadde lide mjelk i en heim, at di kogte te — karvete — te å svelje madm ner ma i plasse for sur mjelk. Då förte di karve, fröe a karveplanten i vann å kogte da å drakk da ma et grann söd mjelk blanna i. Sukker hadde di sjellan råte å ha i.

12. Brennevin blei ikkje brugt på bone=bygda te kverdags, i den ti eg kan minnest hel he hört om. Men te jul va der mange som kjöbte ei flaska agevitt, for å konne sjenke en mann en julidram, å når noen hadde dogna te ekkoslags arbei, så fekk dognefolkan en dram te madm å en dram då å då på arbeisplassen, å et glas pons om kvellen, når havt sko vere. Ti ligfor å bröllöb sko di ha sjenk „dram" å ente i barsel når havt sko vere. Men da he minke ganske vekk i sei=nare år, så nå a da bare noen enkelte som he fenggje vaner, som kjöbe brennevin, å så nom nóubne angguder i 17-20 års alderen, men her drikkes lide på Lista.

13. Nyare drykk bruges meст ikkje på bonebygda te kverdags, ikkje kjöbeöl, ikkje brus hel seltis — ikkje eppelöl heller

5358

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING